

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU • ZAGREB • GODINA 1952

9

ŠUMARSKI LIST

ŠUMARSKI LIST

GLASILO DRUŠTAVA ŠUMARSKIH INŽENJERA
I TEHNIČARA FNR JUGOSLAVIJE

GODIŠTE 76.

AUGUST

GODINA 1952

Милорад Милошевић Бревинац (Београд)

ИЗ СЕЉАЧКОГ ПОШУМЉАВАЊА У СРБИЈИ

Најобешумљенија је Војводина, али не предњази у сељачком пошумљавању. Не може се поуздано одредити време кад је почело сељачко пошумљавање у Србији. Оно се, углавном, поклапа с временом кад су у једном крају великим делом већ биле искрчене саморасле шуме. Осамљени багрем и багрем око путева сељаци су почели уводити доста давно, међашки нешто доцније, а у виду забранских шума на посебном земљишту, може се рећи, да је најакмо узело маха од 1918 године.

Багремена шума на посебном земљишту
(Крушевачко поморавље, село Јасина)

Колико су где заведене вештачке шуме, а особито као посебне шуме у облику забрана, зависи од неколико чиниоца. У крајевима, где су велики житни приноси, а то значи где није оскудица у сточној храни, јер има трске и сламе и за стоку и за гориво, тамо се ипак не заводи багрем, а ни друго дрвеће у оноликој мери, колико би се могло на први поглед очекивати с обзиром на степен обешумљености. Не заводи се зато што има довољно лакосагорљивих материја за гориво (слама и трска), и што ратар преко вишкова у цереалијама купује дрво за гориво, али више купује техничко дрво.

Нема у Војводини по квалитету толико неуједначеног земљишта као што га има по србијанском побрђу. Има нешто ритске и слатињаве земље, али прљуси по Војводини нема где се усеви неби могли садити. Према томе да је Војвођанин издвајао делове земље и на њих засађивао багрем или пајасен. (што, наравно не значи да по Војводини нема багрема) наносио би себи штету. Принос од багрема или пајасена, ма колико био велики, никада не би могао да се равна са приносом који би на тој површини давао сваке године, рецимо, кукуруз. За добијени кукуруз са одређене површине, на којој бисмо замислили да је багрем или пајасен, може се купити више зреле багремове или пајасенове грађе него што би иначе ту дозрело багрема или пајасена годишње.

Међутим у Србији јужно од Саве и Дунава, особито у Колубари, Јасеници, Морави, Ресави и Млави, као и по осталим предјелима Србије, где је отешљало, где је све већа несразмера између броја становника и површине обрадиве земље, ствари друкчије изгледају. Ни Шумадијанац не би издвајао делове земље кад би му сва земља била врло плодна и приближно једнака по каквоћи. Не би имао рачуна то да чини. Принос који би годишње имао, рецимо, у багремовом огревном и техничком дрвету, не би био већи од приноса у слами, трски и окласини. Количина горива коју би добио од багрема, можда не би била ништа мања од оне коју би добио од лакосагорљивих материја: сламе, кукурузове и сунцокрете трске. А од зрна — од вишкова жита може више да докупи грађевног дрвета, него што би му багрењар или пајасењар прирастао за годину. Док у Бачкој слама служи искључиво за гориво и за простирку стоци, по такође плодним али пренасељеним крајевима Србије слама је највећим делом зимска сточна храна. Кукурузова трска, не само лисни део већ и трска, служи и за исхрану стоке и за гориво (трска). По споменутим крајевима Србије нема у домаћинству ратарских вишкова ни приближно као у Бачкој, преко којих би се могло докупљивати техничко дрво, а да не спомињемо огревно. Зато је у Србији багрема и уопште вештачки однегованог дрвета по међама, у дрворедима или у виду самосталних шума, више него у Војводини.

Шумадија није могла да пређе на сагоревање лакосагорљивих материјала — сламе и трске — толико колико је могла Војводина, јер Шумадија нема богатог ораничког пространства колико га има Војводина.

2. Где сељаци налазе саднице за своје пошумљавање. Само се по себи намеће питање где сељаци изналазе шумске саднице за своје пошумљавање? Где су им расадници имају ли их уопште? То је питање утолико дмесније што сељаци у свом пошумљавању употребљавају велики број шумских садница, и што тај број стално расте. Уствари издвојених расадника, одакле би сељаци узимали шумске саднице, на селу још нема. Засада такве расаднике сељаци не стављају ни за багрем ни за пајасен, а камоли за јасен, клен,

брест, врбу или тополу. Уместо у расадницима, сељаци налазе саднице у преосталим окрајцима самораслих шума, и по старим врзинама, где још има јасенова, брестова, кленова и др. дрвећа. Одавде ваде младо шумско дрвеће и расађују га тамо где желе да створе живе и трајне ограде и где ће уједно да добију, не само огревно, већ и техничко дрво.

На подводним и влажним местима једноставно побијају на одмереном отстојању врбово и тополово сирово коље, које само за кратко време има изглед мртве ограде, а затим се ужили, укорени, почне да листа и да пушта избојке. Према томе сељаци најмање брину за топове и врбове саднице.

Људи све чешће и све више разоравају ледине и ливаде, претварајући их у њиве, које ће им стално остати оранице, или ће само једно време бити коришћене као њиве, па ће их после опет пустити да се заледине. Ово последње обично бива кад се разоравају пашњаци за сејање детелине. У таквим приликама, а да би се благовремено створила ограда за заштиту усева, рано с пролећа се око тог простора засаде саднице пајасена, багrema, шљива, глога, приотрна, бреста, јасена, врбе и др. дрвећа. Ограда од тако мешаних садница шумског дрвећа, па чак и од воћака, неуједначено се развија и подиже. Растање у огради су неједнаке висине због тога што су неједнаке биле кад су пресађиване, и што по својој природи неједнаком брзином расту. Па ипак временом све се то сплете, згусне и постане непроходна ограда, са масом изданака. А ти изданци су уствари сељачки расадници; одатле они после ваде садницу по садницу и расађују даље.

По обешумљеним крајевима, где нема ни у облику малих гајева самораслих шума, сељаци налазе саднице по врзинама. Чистећи, проређујући и крчећи врзину да се не би ширила и поклапала макар и најмањи појас обрадиве земље, већ да би остала у што тањем међаншном појасу, сељаци тај појас отањавају крчењем, тршењем, потсецањем и вађењем младих садница, не само багрених и пајасених, већ и брестових, глогових, трнових, кленових, и др., које после пресађују по међама — тамо где желе да створе ограде, или издвојене шуме.

Као што је реткост видети сељачки воћни расадник, а то не значи да сељак не производи воћне саднице, тако је још теже видети сељачки шумски расадник. Углавном повећи воћни расадник се не може лако видети на селу, чак ни код домаћина са великим имањима. Толико колико им је воћних садница било потребно, они су производили поред осталих култура, с краја, на погодном месту, а највише је сељак пуштао да се развијају саднице око самих воћака. На сличан начин данас сељак негује и гаји шумске саднице.

Воћни расадници су много пре засновани од шумских. Па ипак иако се већ одавно уобичајило да сељаци узимају воћне саднице из државних расадника, још увек највећи број садница сељаци сами производе узгредно и неосетно. Сељачки воћни расадник може да буде на површини од ар-два на више места. Но најчешће се не оснивају ни тако мали расадници. Зашто би сељак оснивао посебан воћни расадник, око кога би се морало посебно радити, кад у воћњаку, око усамљених воћака, само по себи, ничу избојци, које он, кад стигне, вади и расађује. Сељак једино прати каква је која воћка и по каквоћи и по колорити плода, па изданке око добре и радне воћке посебно негује, поткресује и чува док стигну за расаду; а потом их пажљиво вади и расађује. Ако је, на пример, шљивак уједно и пашњак, што је најчешће, онда изданке ако их има, сељак чува од стоке да их не загризе на тај начин, што у карлици водом растопи свежег балета, па граном напреска »вилдане« — младе шљивике, кадје после стока неће да загризе.

Наравно, сем овога начина снабдевања воћним садницама, сељак узима воћне саднице и из државних расадника, особито кад реши да створи повећи воћњак са племенитијим сортама воћа. Кад се оснује приличан број државних шумских расадника, сељак ће се временом привићи да одавде узима шумске саднице, утолико више ако се буду давале бесплатно. Уколико крај буде обешумљенији, утолико ће сељаци више и

чешће узимати саднице, и обрнуто. Али, јамачно, и кад се сељаци буду навикли на узимање садница из шумских расадника, ипак ће највећи број шумских садница сељаци vaditi из окрајака, врзина и шумарица. То ће тако ићи редовно код узгредног потсађивања и попуњавања. Оно је неосетно, некада се ради само о двама садницама дневно, које су биле сељаку при руци, и он им је нашао место. Сељак тако често ради; идући по атару, посматра, и где види да се саднице гуще, а кад већ носи будак или мотику, ископа их, нађе им место и пресади их.

3. *Врба и топола у сељачком пошумљавању.* По бреговитим крајевима Србије око путева, у међама, око речица и потока налази се разноврсно дрвеће: јасен, брест, багрем, врба, топола, трн, храст и багремови дрвореди, особито по међама. У ниским крајевима, као што је Доња Млава, Поморавље и Мачва, сем багремових дрвореда, који су на оцеднијим деоницама, по ниским ливадама и подводним местима, недалеко од река, виђају се и врбови дрвореди. Исто тако има врбових дрвореда у међама око путева и у Доњој Посавини. Али много више него у поменутиим крајевима гаји се врба око путева и у међама по ваљевским селима, особито у ниској македонској подгорини. (Фот. 2)

Први насељеници, кад су насељавали Србију, нису се насељавали ни сасвим високо, ни сасвим ниско: по валогам и поред река. Високо је била штура земља и оштра клима, а ниско је било подводно, превише бујно и тешко за крчење, мокра и јака земљишта за ондашњег сточара су била непогодна и због метиља. Сточар је тамо нагонио крупну стоку у пашу, али овце није сагонио. Но откако је почело да се на све стране траже нова прострaнства ораница, отада се из тога средњег појаса (тако да га назовемо) сељак шири и земљу за обделавање осваја у два правца: према високим косама и према луговима. У томе надирају, процес »освајања« лугова на више места још увек траје. Надиру у обрадивој земљи оскудни сељаци, према обалама речица и река, крче топољаке и врбаке и стварају њиве. До пре тридесет-четрдесет година није било реткост видети готово у свим мањим и већим нашим поречјима густе и простране топољаке и врбаке. Али су већ данас реткост. Нестаје крупних топола, нестаје разгранатих и масивних врба. Има већих топољака и врбака још тамо где је водоплавно, као што је понегде око Саве и Дунава. А око мањих река, где није у изгледу да сваке године река плави, људи су лугове већ искрчили и разорали. На пример по узаним лукама и луговима око реке Ибра процес крчења и разоравања лугова увелико траје. Људи стари око шездесет година су запамтили кад је поље око Ибра у селу Казновићу било обрасло врбом и тополлом, а сар је већ све преорано.

Некада сељак није ни мислио на гајење и на нарочито старање о врби, већ је ову секао у најближем врбаку, без обзира чији био. А данас је то већ друкчије. Нема врбака о којима се сада нико не стара, из којих сече ко стигне, али има осамљених врба или мањих бокора, овде-онде, широм атара за које се тачно зна чији је који, о којима се власници старају, негују их и користе.

Пошто је мешовита белогорична шума искрчена у појединим крајевима и скоро нису остала дрвета ни по међама ни око путева, почели су сељаци да стварају међашне шуме. И то негде багрем и пајасен, а негде врбу и тополу. На пример по ваљевским селима Бујачићу, Петници, Клинцима и Белошеvcу, скоро нема пута који није ограђен врбовим дрворедима. То су стабла разних висина, са којих није тешко са земље секиром кресати

пруће. У тим селима око путева и по међама има и багрема, али знатно мање, и тањи су, што значи да су уведени доцније од врба. У овоме крају чим се браћа поделе и омеђе њиве и ливаде, а ако су ове на подводном месту, онда је једноставно победају сирове врбове притке по међама од којих се брзо створи жива међа, и после нема спорова, ни премешавања. Али у тим међама нема врба које су пуштене да се природно развијају. Свакој је стабло скраћено на разне висине од земље. Сељак се при одређивању висине врбовим стаблима донекле руководи тиме какву ће културу да гаји у омеђеном простору. Према јавним путевима закресана су главата врбова стабла нешто више од оних у међама између њива и ливада. Осим тога врбови дрвореди поред јавних путева су и чешћи. Да не би засењавале усеве, врбе су у међама скраћиване: пуштане су да израсту толико да својим хладом не наносе знатније штете усевима у њиви. Изгледа да од богатства краја и од родности земље зависи да ли ће сељак водити рачуна о засењавању више или мање. У пољима око Уж. Пожеге, изнад и испод овог града, као на пример у пољу села Пилатовића, лугови су од врбака и топољака раскрчени и узидани; а врбови грмови, нарочито, много мање него у поменутим селима око Ваљева, распоређени су по међама. И они су ниски. Издалека кад се гледају поређани пањевци у новембру месецу, а то значи одмах после сече једногодишњих избојака, потсећају на старе и једре чокоте у винограду. Овде сељак још није остао без грађе за јапију, још по брдима изнад тесних поља има храстових забрана. Сељаку је потребно само врбово пруће. Али око колубарске притоке Петничке Бање сељак већ нема толико храстовине, па понекад користи и врбову јапију. У пожешком пољу са ниских врбових пањева избојци расту упоредо с усевима у њиви. За једно лето колико пруће израсте, не може — кад је пањ тако низак — да засењава и да смета стрном жити, а још мање кукурузу. Јамачно то су недавно били врбаци, одакле су се сви сељаци снабдевали прућем. А кад су лугови разорани, кад је око Петиње, Скрапежа и Мораве нестало топољака и врбака, а пошто је врбово пруће и даље у сељаковој привреди било потребно, сељак је нашао решење. Врбаке и топољаке је искрчио, земљу у њиву преобрнуо, а врбе (да не би заузимале посебно земљиште — у којем је сељак оскудан —) задржао је у међама, око река и око путева. Што је у пољу око пожешког дела Западне Мораве мање врбовине по међама и око путева него што је, на пример, у Млави, то је и зато што је око овог дела Мораве мања потреба за прућем него у Млави. Још мање него у ваљевској околини, особито око Петничке Бање, где су плотови оплетени врбовим повијама, где се снопови шаше и белог жита вежу у врбово пруће, где се плету од врбова прућа кошари у којима се превлачи кукуруз и шљива, где су лесе за сушење шљива у сушницама од врбова прућа, као што су многобројне и разноврсне корпе такође од врбова прућа. Затим тамо у зидовима економских стаја врбов оплет такође има значајну улогу.

Много мање за пруће, а више за грађу сељаци по обешумљеним крајевима Србије, негују и тополу. Привредни значај тополове грађе толико не пада у очи, пошто се неколико година чека док топола нарасте за грађевно коришћење, колико се запажа значај врбовога прућа, које само за једну годину доспева за употребу, а за којим се потребе не умањују. И док сељаци у пошумљавању о сорти врбе не воде много рачуна, чак их и не разликују, догле при расађивању и размножавању тополе, сељаци воде рачуна и заводе племенитије и за грађевне потребе боље тополе. Пошто то-

пола мора да се пусти да расте, ма да и њу на много места крешу за лисник, то сељак не може да је заводи по међама у толикој мери, као што може врбу. Зато тополу оставља поред река и путева и тамо где неће да засењава, и својим високим кладом да штети усеве.

Тополе има данас на много мањем пространству. Али се зато данас нађе дрво по дрво, а ређе и читаве тополове шумице и подаље од река по атару. Нађу се тополе по неколико једна за другом али чешће мешано са другим дрвећем (фот. 2) у међама, а још више око јавних путева. Дакле, њу сада сељаци негују, овде-онде, и по атару као дрво са којег — док је млађе — крешу лисник, а кад одебља, користе га као техничко дрво.

Топола помешана с другим дрвећем дуж међе
(Космај, село Амерић)

Међутим, врба је данас не само уз обалу река, језера и потока, већ се распростире много више него топола широм атара, и по међама и око путева. У много већем броју него тополу, сељаци је размножавају као међашке насаде, где стоје као жива ограда. Између стабала је мртва ограда, или је у међупростору — од врбова дебла до дебла шибљак и трњак сем ретких изузетака засада се ни топола ни врба не негују као издвојени забрани, ма да има окрајака где је напуштено да буја тополово и врбово шибље. Врбу сељаци вештачки одгајају највише дуж путева, међа и обала.

4. *Треба ли користити искуства из сељачког пошумљавања.* Сељачко пошумљавање се на селу не изводи независно од осталих привредних грана; њега сељак не планира засебно; оно је у општем привредном плану домаћинства онолико и онако како ће најбоље да одговори потребама домаћинства.

ства. Оно је у једном селу резултат стварних потреба. Није ни мањег ни већег опсега, него онолико колике су биле потребе за вештачким шумама. Зато је неујединачено сељачко пошумљавање дуж србијанских села. У каквом је облику и обиму зависи од многих привредно-економских чиниоца домаћинства, односно села. Од степена обешумљености, врсте делатности, приноса ратарских, сточног фонда при газдинству, од пространства обрадиве и необрадиве земље, тржишне удаљености и од многих других чиниоца зависи какво је и у коликој је мери заступљено сељачко пошумљавање. Негде се оно креће само у границама кућних потреба: сваки сељак подиже онолико шуме колико му је најпотребније; а другде је, особито обешумљених тржишта, већ превазишло границе само кућних потреба, па се извило у неговање вештачких шума и за продају.

У сваком случају сељачко пошумљавање је сложено и разноврсно. Као таково заслужује да му се посвети већа пажња. Посматрајући и студирајући које несумњиво треба да послужи за успешније спровођење државног пошумљавања. Кроз проучавање разноврсних облика сељачког пошумљавања увидиће се колико је потребно, при сваком спровођењу било којег посла на селу, према томе и овога, упознати, бар у главним цртама, живот и рад човека на селу, на чијој се територији или у близини њеној, спроводи и државно пошумљавање. Несумњиво, преко тога ће се доћи до здраве основе, с које ће започети правилније и по народ и по државу корисније државно пошумљавање. Изнаћи ће се и такви облици државног пошумљавања који ће се битно разликовати од досадашњих, које ће и сељаци најзад примити. Да се не наставља иначе познати начин пошумљавања кога се једноставно и најкраћим путем, не обазирајући се ни лево ни десно, упадало у међупросторе села у пошумљавало. Према таквом начину пошумљавања су се сељаци, пошто им је то била тешка сметња, непријатељски и душмански односили. Међутим да су они претходно консултовани и саслушани нашло би се боље решење и државно пошумљавање не би било као страно тело, које су сељаци гледали у свакој могућној прилици да наруше и да га макну. У таквом споразуму можда би у самој пракси пошумљавања, сељачко искуство било од користи.

Сељачке шуме, вештачки одгојене, већ одавно играју важну улогу у опреву, дрворедству и у ухрани стоке. Но то није све. Ове шуме штите сеоске домове од прашине, особито по збијеним насељима, а усеје од ветрова као пољозащитни појасеви. Они, истина, нису нигде стварани првобитно у ту сврху, а ни дрворедне и међашке шуме посредно су дошле и као пољозащитне шуме. Њих је сељак почео да негује баш онда када је била потреба за заштитом поља од непогода и од ветрова. У тим дрворедима негде је само багрем, негде само врба, или је разно дрвеће: клен, јасен, брест, глог, црнотри, понеко стабло ране пшљиве, пајасен, јаблин, врба и т. д. Из својих негајених »шумских расадника« сељак, кад год му се укаже прилика, а ако је већ време за пресађивање, вади садницу и расађује је дуж међе, око пута, или по урвинама и вододеринама.

Питање је како би најуспешније и најбоље могло да започне усклађивање сељачког и државног пошумљавања? Где је нестало природних шума, тамо је велика оскудица и у радној земљи, али су људи принуђени да издвајају окрајке обрадиве земље и за пошумљавање. У таквим селима, ако у близини има нераздељене утрине, или другог којег земљишта: неплодног, подводног, песковитог, па чак и каменитог, треба оно да се преда селу, с оба-

везом да село на њему подиже шуму. Само село ће одлучити онако како ће му бити најбоље и најкорисније. Рецимо, да, село добије земљиште у трајну својину под условом да ту увек буде само шума и ништа друго; или да се да на дугорочну бесплатну употребу, такође, под истим условом. Сељаци, оскудни у земљи, примили би земљу за пошумљавање и подаће од свога села. Могла би им се доделити нека земљишта, која су далеко од села десет и петнаест километара. Примиће зато што саморасле шуме махом нису ни биле уза сама села. »Планина« је скоро редовно била подалеко од села. И што је још важно, село које буде добило подалеко земљиште за своје пошумљавање, а ако то земљиште буде у близини другог неког села, из којег би било на дохвату стоци, наћи ће решење, споразуме ће се »селски« село са селом да не буде штете.

На овај, или овоме сличан начин, ми бисмо врло брзо пошумили многе голети. Пошумили и шуму насигурно однеговали, за разлику од досадањег пошумљавања, које се, углавном, састојало у пошумљавању, али не увек и у одгајивању.

Сасвим треба да буде свеједно да ли ће се вештачки однеговати шуме звати државне, или шуме овога или онога села. Главно је да се једном започне радити на томе да се уистину и сигурно заодену шумама толике наше пустоши и голети.

Шуме, које су сељаци посадили и однеговали, и које стално засађују и подижу, које потом секу за огрев и у погледу порекла својине — сељачке су. Али је извесно да су то уједно и државне шуме. Њих подижу сељаци, са њима најцелисходније располажу и рукују. То је једновремено народно и државно благо.

Да сељаци нису сами — гоњени нуждом — почели да пошумљавају, држава никако не би могла у толиком опсегу и са толико успеха слично да избеде. Исто тако шумске установе неће моћи саме да пошуме све голети, односно оно што пошуме, насигурно и да одгаје, ако се претходно не дође до сагласности са сељацима.

Кад сељак почне да седи шуму, после тога неће имати потребе да се брину шумске установе како ће се даље одгајивати, односно како ће се газдовати у вештачким шумама кад оне дорасту за искориштавање. Онај који буде те шуме створио, кад се већ знојио око сађења и гајења, знаће и да цени ту шуму; да поступа домаћински, а не расипнички и рушилачки, како је то имао обичај баш тај, о коме је реч, кад би се у прошлости нашао у државној шуми.

За неплодна сеоска и општинска земљишта, ако се овако или овоме слично поступи, сељаци ће се примити посла и обавеза, иако се тиме доводи у питање тако значајан и скуцен испуст за стоку. Јер сељаци не би настојали да пошуме све одједном — како је то обично рађено — већ би пошумљавали део по део. Пошумљене делове заједнички би чували док би саднице одвргле да их стока не може загризати, а после тога би слободно пуштали стоку на пашу у младу шуму. За то време би пошумљавали друге делове својих голети.

На исти начин би се радило и по државном голом земљишту које би се сељацима дало на пошумљавање, уколико те голети нису предалеко од села, уколико сељацима нису сасвим снеруке.

Међутим за удаљена велика гола пространства, где сељаци не могу имати значајнијег привредног интереса у кругу своје сеоске привреде, шумске установе би и даље саме руководиле пошумљавањем. Заправо и за

та пошумљавања пространих голети, која су подаље од села, за које сељаци нису непосредно заинтересовани, треба се такође споразумевати са сељацима. За те голе пашњаке сељаци су ипак посредно заинтересовани, особито ако је у таквом реону њихово летње пасиште. Према томе и зато се треба саветовати и договарати са сељацима. И ту би сељаци, несумњиво, предложили да се део по део потсађује. А врло је вероватно да би држава могла да уступи и та гола пространства сељацима за пошумљавање, под повољним условима и по сељаке и по државу. На тај начин бисмо добили убрзо стручне кадрове из редова сељака на пошумљавању. Сељак би, на једној страни, у пошумљавању уносио своје искуство и своју праксу из свога пошумљавања, а на другој страни, кроз пошумљавање државних голети сељак би најбоље дознао које врсте садница, односно која комбинација садница, најбоље одговара земљишту и поднебљу. Тако би се сусретао и срећно комбиновало сељачко практично знање и искуство и научно искуство које би пружали стручњаци. Још би, можда, од већег значаја било то што би сељаци потпомагали природно обнављање — подмлађивање, пошумљавање кад би се прихватили тога посла.

На томе пољу најприродније је да вишак сеоског становништва налази излаз из сеоске тескобе.

RURAL AFFORESTATION WORK IN SERBIA

Rorest plain of A. P. Vojvodina is minor than that of the other parts of P. R. of Serbia. In spite of that problem of the afforestation in Vojvodina is not so important in the life of rural people of that province. The rural people in the Vojvodina as the fuel material as the fuel great quantity of maize- and sunflower stems, and needed quantities of fuel wood and the lumber for constructions buy on the wood market from the other parts of FPR of Yugoslavia. The area of soils capable only for the forest production is very small in A. P. of Vojvodina.

Southerly from rivers Save and Danube in the P. R. of Serbia exists greater disproportion between the number of population and the area of cultivated soils than that in the Vojvodina. In the Sumadija (province in the P. R. of Serbia southerly from Save and Danube rivers) we find a large plain of soils, which are convenient only for forest production, and because of that the peasants have greater interest for the artificial afforestation than in Vojvodina.

The peasants have not nurseries for the plant (seedlings) production and they make afforestation with the young forest trees from natural forests. The peasant afforestation is executed on the small areas and not with a plan.

When the natural hardwood forests in the single region of Serbia were destroyed, the rural people was forced to erect new artificial forests: on the dry soils with the seeding of locust trees and (*A. pseudoacacia*) and trees of heaven (*Ailanthus glandulosa*), and on the wet soils with the afforestation with willock and poplar.

Fifteen or sixteen years ago, between the peasants not existed the interest for the cultivation of willow and poplar. The increased importance of poplar wood as the material for constructions and that of willow as the material for constructions and basket making changed this. The cultivation of poplar and willow trees not occurs in the greater areas but on the river- and rivulet banks, boundaries and along the ways and roads.

In the aim of the conformation of the peasant and state afforestation plans it is necessary to make studies about the diversal forms and methods of peasant afforestation. In that way we can make a strong basis for the better planing and conduction of the state program of afforestation. Very oft the state afforestation in the past was not in the coordination with the interests of peasant economy and because of that the peasants were not interested in the conduction of the state afforestation plans. In the future the state plans of afforestation must be coordinated with the interests of rural people, and only this shall be the guarantee of the succes of that work.